

gyobb mértékű. Hazánkban ugyanis a termett bor mennyisége az öt éves átlagnak 1926-ban csak 36·9%-át, 1927-ben pedig 55·7%-át tette ki.

A *bogyóolaj* termelését a következő nemzetközi adatok ismertetik:

O r s z á g	Bogyóolaj termelés		
	1921—1925- ben átlag	1926- ban	1927- ben
	ezer métermázsa		
Francia- és Olaszország	1 937	1 770	1 435
Görögország, Szíria és Palesztina	861	1 020	809
Spanyolorsz. és Portugália	3 390	2 459	6 810
Észak-Afrika (Algir, Marokkó és Tunisz)	652	561	505
Összesen	6 840	5 810	9 559

A bogyóolaj-világtermés a múlt évben az 1921—1925. évek átlagos termését 39·8%-kal, az 1926. évi termést pedig 64·5%-kal meghaladta. A termésnek ezt az emelkedését kizárólag az Ibéri-félsziget termelésének nagyarányú növekedése idézte elő, mert az adatok szerint a többi országok olajtermelése hanyatlóban van.

Brit-India legtermékenyebb részén, a *Pendjab* tartományban, az ottani kormány közlése szerint a folyó évben 33,630.000 q búzatermésre számítanak. A termés mennyisége az 1927. évi 31,850.000 q-val szemben mintegy 5%-kal nagyobbak ígérkeznek.

Sziam rizstermése az 1927/28. évben becslés szerint 51,040.000 q lesz. Ez a termésmennyiség az 1926/27. évi termésnél (52,680.000 q) valamivel kisebbnek ígérkeznek, az 1921—1925. évek átlagos rizstermését azonban mintegy 15%-kal meghaladja.

Japánban az 1927. évben 36,970.000 kg *tea* termelt, vagyis a termés 2%-kal nagyobb, mint 1926-ban és 3·5%-kal nagyobb, mint az 1921—1925. években.

Brit-India egész területén az első hivatalos becslés szerint 12,819.000 hektár van *búzával* bevetve. Ezen a területen jelenleg mintegy 89,981.000 q búzatermésre számítanak. Az előző évi adatokhoz viszonyítva a terület némileg megnövekedett, a termés pedig csak az 1926/27. évit (88,416.000 q) haladja meg valamelyest, az 1921—1925. évek átlagos termésétől (97,886.000 q) ellenben jelentékenyen elmarad.

© I P A R ©

A magyar cukoripar és annak nemzetközi vonatkozásai.

L'industrie sucrière de Hongrie et ses relations internationales.

Résumé. Les récentes négociations de cartel international, les avantages pris par le sucre de canne sur le sucre de betterave et la concurrence aiguë des exportateurs de sucre ont une grande importance pour la Hongrie, pays exportant du sucre. Avant la guerre, celle-ci figurait pour 20% dans la production mondiale du sucre de betterave. Du fait du traité de Trianon, elle a perdu 39% de sa production sucrière, par suite de quoi l'industrie du sucre y a beaucoup perdu de son importance internationale, laquelle a diminué aussi à cause des conditions défavorables des marchés mondiaux, de sorte que la production actuelle y est inférieure à ce que le pays pourrait produire en temps normal. Ainsi le sucre hongrois constitue une si petite partie de la production mondiale, que l'adhésion ou l'abstention de la Hongrie a peu d'importance pour les négociations de cartel international. D'ailleurs, la réduction d'exploitation projetée par celles-ci a été déjà exécutée en Hongrie, à cause des circonstances défavorables.

Les marchés internationaux ont cepen-

dant une grande importance pour l'industrie sucrière hongroise, laquelle exportait ces derniers temps plus de la moitié de sa production (avant la guerre, elle en a exporté les deux-tiers).

À l'heure actuelle, 13 raffineries fonctionnent dans le pays; en 1926—1927 elles ont produit plus de 1·5 million de q de sucre, donc elles ont un caractère de grande exploitation. La majeure partie (51·6%) de la valeur du sucre produit revient à la valeur des matières employées, dont le prix de la betterave à sucre forme les deux-tiers; c'est donc dans cette proportion que l'agriculture participe à l'industrie sucrière. Le nombre des ouvriers occupés aux raffineries était de 10.000 au 1er octobre 1926, au début de la campagne 1926—1927. En examinant les capitaux des Sociétés d'industrie sucrière, on voit également que celle-ci favorise les grandes exploitations: les raffineries avaient en moyenne un capital de 13·1 millions de pengós chacune. Les bénéfices réalisés par les raffineries correspondaient aux 13·1% du capital.

On voit par les données de la dernière campagne (1927—1928) que la situation s'améliorait lentement, car la quantité du sucre produit dépassait de 6·7% celle de la campagne précédente. Toutefois, le problème de l'industrie sucrière hongroise reste encore une question ouverte à cause de l'incertitude de la situation des marchés mondiaux.

*

A magyar cukortermelés 1927/28. évi termelési időszaka ezidőszerint már befejezést nyert és a külföldi értékesítés is nagyrésztben végbement. Ily módon már bizonyos áttekintés nyerhető az elért teljesítményekről, ami annál inkább kívánatos, mert a cukoripar és cukorforgalom kérdései — különösen nemzetközi vonatkozásaikban — az utóbbi időben széles körök érdeklődését keltették fel. Kiváltképp a cukorkérdéssel kapcsolatos nemzetközi kartelltárgyalások váltak közismertté, melyek eredményeit a közgazdasági szakajtó és a napilapok egyaránt részletesen ismertették.

A túltermelés veszélye, mely a cukoripar egész fejlődéstörténetét végigkísérte s ennek folyamánya, az erőltetett kivitel és világpiaci verseny, már a múltban is nemzetközi tárgyalásokat és megállapodásokat tett szükségessé. Különösen ismertté vált az európai cukortermelő államok brüsszeli cukoregyezménye, mely az 1902. évben jött létre. A háború után a helyzet még inkább kiélesedett. A tengerentúli államok termelési kapacitásának nagymérvű kiépítése, új területek bekapcsolódása a termelésbe és a hadviselő államok iparának helyreállítása egyaránt a termelés és még inkább a termelőképeség növelését eredményezték, melyet a rendkívüli idők folytán erősen csökkent fogyasztás foglalkoztatni nem tudott. Természetes következménye volt mindennek a világpiaci verseny fokozódása, a dumping-szerű árak és a veszteség árán is fenntartott kivitel, melyek végül is nemzetközi megállapodások gondolatát helyezték előtérbe.

Nagy érdeklődést keltettek azok a tárgyalások, melyeket az 1927. évben a legnagyobb cukortermelő állam, Kuba köztársasági elnöke, Taraffa ezredes kezdeményezett az európai termelőkkel. A kezdeményezésnek súlyt kölcsönöz, hogy Kuba a világtermelésnek közel $\frac{1}{5}$ részét (19·3%) képviseli, cukorkivitele pedig 40·3%-át alkotja a világ cukorforgalmának. E tárgya-

lasok, melyek nemzetközi kartell gondolatából kiindulva a cukortermelésnek kölcsönös megegyezés útján való csökkentését célozzák, csak előzetes egyezményt tudtak létrehozni, melyhez Németország, Cseh-Szlovákia, Lengyelország és Belgium képviselői csatlakoztak. Bár a magyar cukoripar kiküldöttei a megállapodásokhoz nem járultak hozzá, a kérdés további alakulásához mégis nem kis érdeke fűződik a hazai termelésnek.

Az élénk visszhang, melyet e tárgyalások az érdekelt magyar körökben és azokon kívül is keltettek s mely a cukorpapírok tőzsdei árfolyamának alakulásában is kifejezésre jutott, bizonyítékul szolgál arra, hogy a cukorkérdés nemzetközi eseményei a magyar cukoriparra — de egyúttal a magyar közgazdaságra nézve is — nagy jelentőséggel bírnak. A cukortermelés ugyanis oly fontos tényezője a magyar gazdasági életnek, úgy a mezőgazdaság, mint az ipar, kereskedelem és forgalom szempontjából, hogy termelési viszonyainak és kiviteli lehetőségeinek alakulása az egész közgazdaságot közelről érinti. Minthogy a cukorrépatermelés az intenzívebb termelési ágak közé tartozik, a cukoripar jelentősége mezőgazdasági szempontból nagyobb annál, mint ami a 112 ezer kat. hold cukorrépatérület pusztja kiterjedése után várható volna. Az ipar terén a cukorgyártás a malomipar után a legjelentősebb mezőgazdasági iparágunk és termelésének értéke az egész gyáripari termelésnek 1926-ban 5·2%-át, míg a mezőgazdasági iparnak 12·2%-át éri el. Nem kisebb a jelentősége az ország külkereskedelmi forgalma szempontjából sem, amennyiben a cukoripar termelésének kivitele a mezőgazdasági készgyártmányok exportjában a liszt után a második helyet foglalja el. A magyar kivitel összértékben ugyan csak 3·8%-ban részesedik jelenleg a cukoripar, a kivitelre kerülő készgyártmányok értékének azonban már 12·5%-a, sőt az élelmezési ipar kivitt gyártmányainak közel egynegyedrésze (23%), a cukoripar munkájának eredménye.

A cukoripar tehát a magyar gazdasági életnek oly fontos tényezője, hogy termelési adatai, jelentősége a világtermelésben, értékesítési viszonyai és pénzügyi helyzete az érdekeltség körén túlterjedően mindnyájunk érdeklődésére számot tarthatnak.

Mindenekelőtt — a nemzetközi tárgyalásokra való tekintettel is — a magyar cu-

kortermelés és a világpiac kölcsönös vizsgálata válik aktuálissá, hol különösen két kérdés nyomul előtérbe: egyrészt *mily jelentősége van a magyar cukorgyártásnak a világtermelés és a világpiac szempontjából, másrészt, micsoda hatással bírnak a külföldi piacok a magyar cukoriparra nézve.*

A magyar cukoripar nemzetközi jelentősége.

A magyar cukortermelés nemzetközi jelentőségének megítélésére szükséges világtermelési adatokat a római Nemzetközi Mezőgazdasági Intézet évkönyve közli, melynek számadatai rámutatnak azokra a mélyreható szervezeti változásokra, melyek a háborút megelőző évekkel szemben a világ cukoripara körében végbementek s melyek nagyrésztben okai a magyar cukortermelés jelen helyzetének is.

A világtermelési adatokat bemutató I. számú táblázatban legfeltűnőbb a répacukor termelésének a nádcukorral szemben való nagymértékű térvesztése, minek folytán a répacukor, mely a háborúelőtti években a nádcukorral közel egyforma arányban (46·6, ill. 53·4%) szolgálta a világ cukorfogyasztásának ellátását, a háború alatt annyira vesztett relatív jelentőségéből, hogy az 1923/24. termelési évben csak 29·0, 1926/27-ben még mindig csak 32·8%-ban vette ki részét a világtermelésből. A répacukor csökkenő jelentősége azonban nem annyira a termelés szám szerű visszaesésében találja magyarázatát, mely a háború után csaknem elérte a békebeli színvonalat, hanem a nádcukortermelés nagy előretörésében. Ez utóbbi ugyanis a háborút közvetlen megelőző öt év átlagát képező 96 millió métermázst tevő termeléssel szemben 1925/26-ban 170 millió mé-

termázssal érte el a maximumot, ami a békeidőkkel szemben 77·1%-os emelkedésnek felel meg. A tengerentúli államok szinte kényszerítve voltak iparuk ily arányú fejlesztésére, mert a hadviselő államok csökkenő termelése és fokozódó szükséglete az európai cukortermelésnek a világpiacról való teljes elmaradását idézte elő, amihez még a háborúban részt nem vett tengerentúli államok növekvő jóléte és fokozódó cukorfogyasztása is hozzájárult. A háború következményének tudható be, hogy a répacukortermelés csökkenő viszonylagos jelentősége egyedül az európai cukortermelés visszaesésének, illetve stagnálásának tulajdonítható, mely a háborúelőtti 43·0% helyett csak 28·7%-kal járul hozzá jelenleg a világ cukorellátásához, míg a többi világrészek — különben kisebb jelentőségű — répacukor termelése úgy számszerűleg, mint relative nyert jelentőségében.

A II. számú tábla tanúsága szerint minden jelentősebb európai állam termelése nagy visszaesést mutat a háború után (különösen Oroszország és Németország) s csak lassú emelkedés révén javulnak ismét a termelési viszonyok. Az Európán kívüli világrészek répacukortermelésének csaknem egészét az Egyesült Államok képviselik s termelésük 1926/27-ben 50·7%-kal múlja felül — a cukorrépacukor általános visszaesése dacára — a háború előtti színvonalát.

A római Mezőgazdasági Intézetnek az 1909/10—1913/14. évekre vonatkozó adatai a háború előtti területi viszonyokra vonatkoznak s így a Magyarországot érintő számadatok is az egész Magyarbirodalom cukortermelésének nemzetközi összehasonlítását teszik lehetővé. A békebeli Magyar-

I. A világ cukortermelése.

Production mondiale du sucre.

(Nyerscukorértékben. — *En valeur de sucre brut.*)

Megnevezés <i>Désignation</i>	Moyenne de 1909/10—1913/14. évek átlaga		1923/24		1924/25		1925/26		1926/27	
	ezer q milliers de q	o/o	ezer q milliers de q	o/o	ezer q milliers de q	o/o	ezer q milliers de q	o/o	ezer q milliers de q	o/o
Répacukor — <i>Sucre de betterave</i>	83.999	46·6	60.152	29·0	82.748	34·0	83.133	32·8	77.678	32·8
Ebből — <i>Dont: Európa — Europe</i>	77.590	43·0	50.829	24·5	71.035	29·2	73.830	29·1	67.881	28·7
Többi világrész — <i>Autres parties du monde</i>	6.409	3·6	9.323	4·5	11.713	4·8	9.303	3·7	9.797	4·1
Nádcukor — <i>Sucre de canne</i>	96.237	53·4	147.058	71·0	160.524	66·0	170.380	67·2	159.185	67·2
Cukortermelés összesen — <i>Production sucrière totale</i>	180.236	100·0	207.210	100·0	243.272	100·0	253.513	100·0	236.863	100·0

II. A legfontosabb répacukortermelő országok.

Principaux pays producteurs de sucre de betterave.

O r s z á g P a y s	A termelés mennyisége 1000 métermázsában Quantité de la production, milliers de q					Az 1926/27. évi termelés — Production de 1926/27 en % de la product. mondiale	
	Moyenne de 1909/10—1913/14. évek átlaga	1923/24	1924/25	1925/26	1926/27	a répacukor du sucre de betterave	az összes cukor sucr. totale
						világtermelésének %-ában	
Németország — <i>Allemagne</i> ..	23.094	11.462	15.636	15.994	16.600	21.4	7.0
Cseh-Szlovákia — <i>Tchéco-Slovaquie</i>	—	10.051	14.284	15.073	10.390	13.4	4.4
Amerikai Egyesült Államok — <i>Etats-Unis</i>	6.285	9.082	11.237	8.900	9.469	12.2	4.0
Oroszország — <i>Russie</i>	14.348	3.771	4.553	9.664	8.593	11.0	3.6
Franciaország — <i>France</i>	7.329	5.658	8.902	8.386	7.474	9.6	3.1
Lengyelország — <i>Pologne</i>	6.864	4.114	5.346	5.958	5.852	7.6	2.5
Egyéb államok (évi 5 millió q termelésen alul) — <i>Autres États (au-dessous de 5 millions de q par an)</i>	26.079	16.014	22.790	19.158	19.300	24.8	8.2
Világtermelés — <i>Production mondiale</i>	83.999	60.152	82.748	83.133	77.678	100.0	32.8
Magyarország — <i>Hongrie</i>	4.535	1.234	2.022	1.661	1.747	2.2	0.74

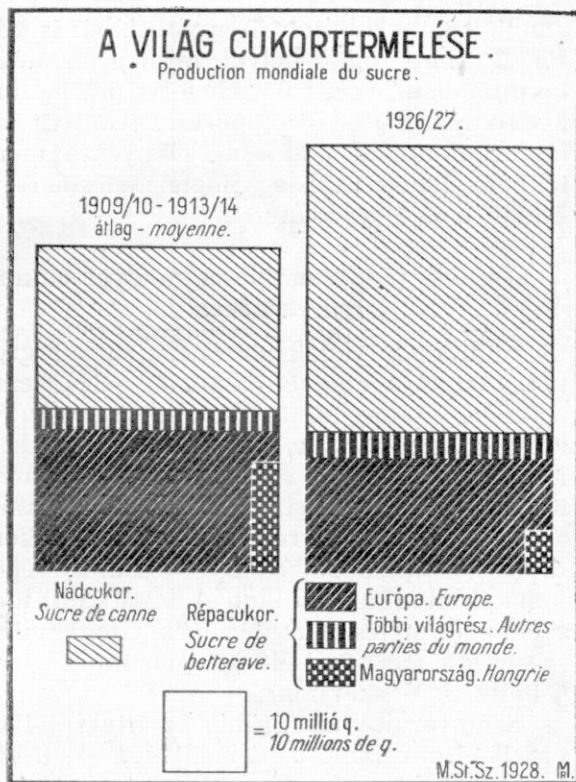
ország 4¹/₂ millió métermázsát tevő cukortermelése a világ összes cukortermelésének aránylag kisebb hányadát, 2.5%-át képezte. A répacukor világtermelésének azonban már 5.4-a, tehát több mint egy huszadrésze magyar gyárakból került ki, a magyar cukoripar tehát a békeévekben nemzetközi viszonylatban is jelentékenynek mondható. Természetes, hogy az országcsönkítés folytán fenti arányszámok is erősen vesztek jelentőségükből, az ország cukortermelésének ugyanis csak 60.8%-a

maradt a csonka határok közt, ami már magában véve is megokolná a magyar cukoripar nemzetközi jelentőségének a fenti arányban való alászállását. Tény azonban, hogy cukortermelésünk ma jóval kisebb hányadát jelenti a világtermelésnek, semmint az a trianoni határokon kívül eső gyárak elvesztésével indokolható volna. A háború előtt a mai határok által jelzett terület cukoripara 1.5%-át szolgáltatta a világtermelésnek s ez az arány 1923/24-ben 0.6%-ra szállott alá, tehát Magyarország mai terü-

III. A legjelentékenyebb nádcukortermelő országok.

Principaux pays producteurs de sucre de canne.

O r s z á g P a y s	A termelés mennyisége 1000 métermázsában Quantité de la production, milliers de q					Az 1926/27. évi termelés — Production de 1926/27 en % de la product. mondiale	
	Moyenne de 1909/10—1913/14. évek átlaga	1923/24	1924/25	1925/26	1926/27	a nádcukor du sucre de canne	az összes cukor sucr. totale
						világtermelésének %-ában	
Kuba — <i>Cuba</i>	21.011	41.771	52.726	50.833	45.722	28.6	19.3
Brit-India — <i>Indes Anglaises</i>	24.036	33.702	25.869	30.248	32.515	20.5	13.8
Holland-India (Jáva) — <i>Inde néerland. (Java)</i>	13.474	17.968	19.971	22.999	19.898	12.5	8.4
Brazília — <i>Brésil</i>	2.798	8.125	8.315	9.044	7.100	4.5	3.0
Porto-Rico	3.297	4.061	5.991	5.473	5.559	3.5	2.3
Egyéb államok (évi 5 millió q termelésen alul) — <i>Autres États (au-dessous de 5 millions de q par an)</i>	31.621	41.431	47.652	51.783	48.391	30.4	20.4
Világtermelés — <i>Production mondiale</i>	96.237	147.058	160.524	170.380	159.185	100.0	67.2

tének a világviszonylatban mért jelentősége felénél is alacsonyabbra esett vissza. A nádcukor előretörése, a külföldi cukortermelő területek versenye és a cukorbehozatalra szoruló államok elzárkózása tehát súlyos helyzetet teremtettek a magyar cukoripar számára. A relatív térvesztés nemcsak az

összes világtermeléssel szemben következett be, hanem a répacukortermelésben, sőt az európai cukoriparban is jelentéktlenebb helyet tud biztosítani a magyar cukor jelenleg, mint ugyanezen terület a háború előtt, ami azt bizonyítja, hogy a világ cukoriparát sújtó nehézségek Magyarországot fokozott mértékben érintették. Az európai cukortermelésnek a háború előtt 3·6%-át alkotó magyar cukor 1926/27-ben — időközi emelkedés ellenére — még mindig csak 2·6%-ban részesedett a kontinentális termelésben s így az európai cukoriparban elfoglalt viszonylagos jelentősége alig több, mint $\frac{3}{4}$ részét teszi a háború előtti aránynak.

Fenti adatok meggyőznek arról, hogy a magyar cukoripar jelentősége világviszonylatban annyira alászállott, hogy a nemzetközi megállapodásokhoz való csatlakozása, vagy azoktól való távolmaradása ma már nem jelent fontos kérdést a nemzetközi kartellmozgalmak számára. Arra vonatkozólag is bizonyoságot szolgáltatnak azonban adataink, hogy a termelésnek azt a visszafejlesztését, melyet a tárgyalások célul maguk elé tűztek, a súlyos gazdasági viszonyok Magyarországon már automatikusan végrehajtották.

Megemlíthető, hogy a cukortermelés visszesése nemcsak Magyarország megmaradt részeit sújtotta, hanem az elszakított területek cukortermelésének csökke-

IV. A világ és a legfontosabb cukorkiviteli országok cukorkereskedelme.

Commerce du sucre du monde et des principaux pays exportateurs de sucre.

O r s z á g — P a y s	Behozatal Importations		Kivitel Exportations		Kiviteli (+) ill. behozatali (-) többlet Excédent d'export. (+) ou d'import. (-)		A kivitel az 1926. évi világgforg. %-ában - Exportat. en % du commerce mond. du sucre de 1926
	1925	1926	1925	1926	1925	1926	
	e z e r q — m i l l i e r s d e q						
Kuba — Cuba	14	¹⁾	50.105	47.404	+ 50.091	¹⁾	40·3
Jáva — Java	2	2	20.676	17.371	+ 20.674	+ 17.369	14·7
Cseh-Szlovákia — Tcheco Slovaquie	1	1	9.020	10.070	+ 9.019	+ 10.069	8·5
Hawai — Hawaï	—	—	6.851	6.778	+ 6.851	+ 6.778	5·8
Portorico — Porto-Rico	19	10	5.447	5.073	+ 5.428	+ 5.063	4·3
Dominique	3	3	3.011	3.377	+ 3.008	+ 3.374	2·9
Peru — Pérou	3	—	2.081	3.290	+ 2.078	+ 3.290	2·8
Lengyelország — Pologne	2	1	1.960	2.667	+ 1.958	+ 2.666	2·3
Egyéb államok — Autres pays	116.809	116.770	23.465	21.755	- 93.344	- 95.015	18·4
Világgforg. össz. — Commerce mond. du sucre	116.853	116.787	122.616	117.785	—	—	100·0
Ebből — Dont							
Európa — Europe	33.367	28.333	13.849	15.917	- 19.518	- 12.416	13·5
Magyarország — Hongrie	1	1	847	662	+ 846	+ 661	0·56

¹⁾ Az adatok hiányoznak. — Les données manquent.

nése is nagyobb mértékű volt, mint amennyire az európai cukortermelés általában visszaszorult. Az 1925. évi cseh-szlovák évkönyv szerint a „szlovákiai“ cukortermelés 1923/24-ben 1'28 millió métermázsa volt (sőt az előző évben csak 0'67 millió métermázsa), ami igen tekintélyes csökkenés a háborúelőtti évekkel (1911/15) szemben, mikor a felvidéki gyárak 2'40 millió métermázsa cukrot állítottak elő.

A magyar cukoripar nemzetközi jelentőségének megvilágításánál a termelés alakulásán kívül a forgalom adatait is figyelembe kell venni, ami a magyar cukorkivitelnek a világforgalommal való szembeállítása útján történhetik.

A legfontosabb cukorkiviteli országok vonatkozó adatait a IV. számú táblában mutatjuk be, melyből kitűnik, hogy a világforgalomban döntő szerepet játszó államok sorozata nem azonos a legfontosabb termelő országok csoportjával. A cukortermelés terén vezető szerepet betöltő nagy kultúrállamok — Németország, Egyesült Államok, Franciaország — hiányoznak utóbbi táblánkból, mert nagy belső fogyasztásuk következtében a termelt cukormennyiségből aránylag kisebb rész kerül kivitelle. A cukorforgalom szempontjából jelentős területek legnagyobb része az exotikus, tengerentúli országok soraiból kerülnek ki. Bár ezek szerint a cukortermelés és forgalom nemzetközi alakulása meglehetősen eltéréseket mutat fel, Magyarország mind-

amellett cukorkivitele szempontjából is közel ugyanott foglal helyet, mint a termelés tekintetében. Az 1926. évben az ország cukorkivitele 0'56%-át képezte ugyanis a világgforgalomnak, ami csak elenyésző mértékben alacsonyabb a világtermelésben elfoglalt 0'66%-os aránynál.

A külföldi piac szerepe a magyar cukoriparra nézve.

Eddigi adataink bemutatták azt a szerepet, melyet a magyar cukortermelés nemzetközi viszonylatban betölt. Ismét más kérdés, hogy milyen fontossággal bírnak a külföldi viszonyok a magyar cukoriparra nézve, vagyis mennyiben van hazai iparunk a nemzetközi piacokra ráutalva. Hogy e kérdésben is tájékozódást nyerhessünk, végig kell tekintenünk azokon az adatokon, melyek a termelés alakulását és annak elhelyezését a bel- és külföldi piacokon szemléltetik (I. V. sz. tábla).

Számsorainkból kitűnik az a tekintélyes emelkedés, miáltal a háborút közvetlen követő évek igen alacsony termeléséből kiindulva — közbenső ingadozásokkal — jelentékeny javulás következett be.

Kétséggel részben van ebben az örvendetes emelkedésben a gyári üzemi berendezés és termelőképeség helyreállításának és a cukorrépatermelés terjedésének, a főkérdés azonban az elhelyezési lehetőségek alakulásán múlik. Adataink tanúsága szerint a cukorelszállítás külföldre és belföldre egy-

V. Magyarország cukortermelése, forgalma és fogyasztása.

Production, mouvement et consommation sucriers de la Hongrie.

(Fogyasztási cukor értékben.)

(En valeur de sucre de consommation.)

Év Année	Termelés Production	Behozatal Importations	Kivitel Exportations	Behozatali (-) ill. kivitel (-) többlet Excédent d'import. (-) ou d'export. (+)	Belfogyasz- tás - Consom- mation inté- rieure	Fejenkinti fogyasztás Consommation par tête kg	Kivitel a terme- lés %-ában Exportations en % de la produc- tion
1909/10- 1913/14 átlag moyenne	3,982.372	261.603	2,563.256	+ 2,301.653	1,680.719	8'00	64'4
1920/21	293.991	81.244	—	— 81.244	375.235	4'70	—
1921/22	548.426	44.375	—	— 44.375	592.801	7'35	—
1922/23	737.669	48.027	139.943	+ 91.916	645.753	7'93	19'0
1923/24	1,112.881	1.275	722.548	+ 721.273	391.608	4'76	64'9
1924/25	1,823.525	7.455	899.044	+ 891.589	931.936	11'26	49'3
1925/26	1,496.640	849	757.673	+ 756.824	739.816	8'84	50'6
1926/27 ¹⁾	1,575.800	2.259	643.094	+ 640.835	934.965	11'05	40'8

¹⁾ Ideiglenes adatok — *Données provisoires.*

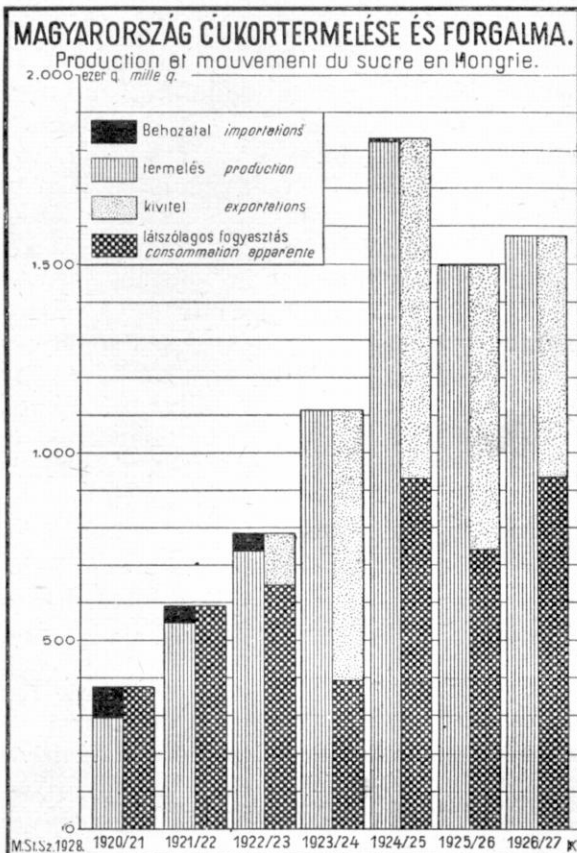
aránt jelentékeny emelkedést tüntet fel. A belföldi cukorfogyasztás alakulásának megítélése céljából közvetett számításokra vagyunk utalva, amennyiben a termelés, behozatal és kivitel egybevetésével a fogyasztás mértéke megállapítható, természetesen azon hibahatárokon belül, melyeket a változó raktárkészletek okoznak. Éppen ez utóbbi körülmény folytán csak több év átlagos eredményei szolgálhatnak megbízhatóbb következtetések alapjául. Nem térhetünk ki ez alkalommal arra az ügyis közismert tényre, hogy Magyarország cukorfogyasztása már a háború előtt is (fejenként 8 kg.) mennyire elmaradt a nyugati államok fejkvótája mögött. Annál szomorúbb, hogy a háborút közvetlen követő években még ez a mennyiség is jelentősen alászállott, pedig a mai határok között bizonyára a magasabb kultúra következtében nagyobb mértékben cukorfogyasztó területek maradtak meg. A viszonyok javulásával a belföldi fogyasztás is emelkedést mutat, mely ugyan nem egyenesen ment végbe, a legutóbbi 3 év átlagában 10 kg. körül elhelyezkedő fogyasztás mégis tekintélyes javulást jelent a korábbi adatokkal szemben.

A háború után kezdetben a magyar cukortermelés még a megesőkent belföldi fogyasztást sem tudta kielégíteni, s így jelentékeny részben behozatalnak kellett a hazai piac ellátásához hozzájárulnia, kivitelről tehát akkor még szó sem lehetett.

A következő évek folyamán azonban cukoriparunk amellett, hogy a növekvő belfogyasztást ellátta, rohamosan növelte a kivitelre kerülő mennyiséget is, úgyhogy már 1923/24-ben elérte azt a színvonalat, mely körül azóta is nagyban — egészben cukorkivitelünk ingadozik. *A háború előtt cukortermelésünknek közel kétharmadrésze (64,4%-a) kivitelre került, a külföldi piacok tehát döntő szerepet vittek a cukorhelyezés kérdésében. A közelmúlt években a kivitelre kerülő cukormennyiség — a kivételes 1923/24. évtől eltekintve — már nem éri el a termelésnek azt a hányadát, melyet korábban jelentett. Az utolsó 4 év átlagában, mikor már normálisnak tekinthető kivitel mutatkozott, termelésünknek 50,3%-át, tehát csaknem pontosan fele részét exportálták a magyar cukorgyárak. Megállapítható tehát, hogy a háború előtti esztendőkhöz viszonyítva csökkent az a jelentőség, melyet a nemzetközi piacok a magyar cukortermelés felvétele terén képviseltek, a külföldi értékesítési lehetőségek azonban így is a belföldi piaccal egyrangú fontossággal bírnak cukoriparunkra nézve. Ez a megállapítás természetesen csak a métermázsákban mért mennyiségi viszonyokra nézve érvényes, míg az eladási érték tekintetében az arányok megváltoznak. A világpiaci verseny folytán ugyanis a külföldi értékesítés csak nyomott árakon történhetik — bár e téren is javulás állapítható meg — s így cukoriparunkra nézve a belföldi fogyasztás alakulása fontosabb annál, mint ami a fogyasztott mennyiségek pusztá összehasonlításából kiadódik.*

A cukoripar a magyar közgazdaság szempontjából.

Az eddigiekben főként a nemzetközi cukorpiaci szempontjából vettük szemügyre a magyar cukortermelés adatait. Emellett azonban nagy fontossággal bír az a kérdés is, hogy milyen helyet tölt be a cukortermelés a hazai közgazdaság tényezői sorában és milyen jelentősége van a nyersanyagfogyasztás (főleg mezőgazdasági vonatkozásban), a gyári munkaerő foglalkoztatása és a tőkeelhelyezés szempontjából.

Vizsgálatainknál az évenként végrehajtott gyáripari termelési statisztika adataira fogunk támaszkodni, melyek — ellentétben a cukoradóstatisztikából származó korábbi adatainkkal — nem termelési kampányra,

hanem a többi iparágakkal való egyesíthetőség céljából, naptári évekre vonatkoznak, s így tulajdonképpen két termelési időszak adataiból tevődnek össze. Ez a körülmény figyelembe veendő az adatok elbírálásánál.

VI. A cukortermelés és az anyagfelhasználás értéke.

Valeur de la production de sucre et des matières y employées.

Naptári év <i>Année</i>	Termelés értéke <i>Valeur de la production</i>	Felhasznált anyagok értéke <i>Valeur des matières employées</i>				Felhasznált anyagérték a termelési érték % ában. — <i>Valeur des matières employées en % de la valeur de la production</i>			
		fűtő- és világítóanyag-matériák <i>de chauffage et d'éclairage</i>	nyersanyag <i>matières prem.</i>	kereskedelmi anyag <i>matières commerc.</i>	összesen <i>total</i>	fűtő- és világítóanyag — matériák <i>ères de chauff. et d'éclairage</i>	nyersanyag <i>matières prem.</i>	kereskedelmi anyag <i>matières commerc.</i>	összesen <i>total</i>
1923 ..	126.356	6.932	36.467	1.778	45 177	5·5	28·9	1·4	35·8
1924 ..	101.250	11.256	51.123	3.334	65.713	11·1	50·5	3·3	64·9
1925 ..	89.093	7.812	40.546	3.588	51.946	8·8	45·5	4·0	58·3
1926 ..	114.063	6.665	49.164	3.225	59.054	5·8	43·2	2·8	51·8
1923/1926 átlag <i>moyenne</i>	107.690	8.166	44.325	2.981	55.472	7·6	41·2	2·8	51·6

A cukoripari termelés összértéke az 1923. évi kimagasló eredmény után elnyúlást mutatott, a korábbi kedvező világgazdasági átalakulást ugyanis állandó árcsökkenés váltotta fel, ami a termelés visszafejlesztését eredményezte. Az 1926. évben azonban termelésünk 100 millió pengőt meghaladó összegével ismét felülmúlta az elmúlt 4 esztendő átlagos színvonalát.

Cukorelőállítással Magyarországon mindössze 13 gyártelep foglalkozik, (1923 óta, azelőtt eggyel kevesebb), s így a kimutatott magas termelési érték fokozottabb jelentőséget nyer. Egy-egy telepre eső átlagos termelés tehát a 9 millió pengőt megközelíti (8.774.076 pengő), ami a többi iparágak átlagos telepenkénti termelési értékét (668 ezer pengő) jelentékeny mértékben — 13-szorosan — felülmúlja. A 13 cukorgyár ilymódon egész ipari termelésünk értékének 5·2%-át állítja elő.

Ha azt vizsgáljuk, hogy ez a tekintélyes termelési értékösszeg miképpen oszlik meg az egyes termelési tényezők között, elsősorban az anyagfelhasználás adatai érdemelnek figyelmet, a gyártás alkalmával felhasznált összes anyagok értéke ugyanis több mint fele részét (51·6%) foglalja le az előállított cukor értékének. Mint a VI. sz. tábla adataiból kitűnik, évről évre igen változó az arány, mellyel az anyagérték a termelésben részesedik. Természetes folyo-

mánya volt ez a körülmény az infláció és a stabilizáció éveinek, mikor a napról napra változó árviszonyok igen erősen éreztették hatásukat oly iparágban, hol az anyagbeszerzés és a termények értékesítése időben erősen eltolódva következik be. Az 1925. évtől már megállapodott az anyagérték viszonya is és a mérvadó számok gyanánt elfogadott 4 évi átlagos arányokhoz esik közel. Az anyagfelhasználás értékéből túlnyomó hányad a nyersanyagokra és üzemi segédanyagokra esik (a termelési érték 41·2%-a), a fűtő- és világítóanyagok és kereskedelmi anyagok szerepe már erősen háttérbe szorult. A felhasznált anyagok sorában első helyen természetesen a cukorrépa áll. Itt lép előtérbe az a kérdés, hogy a magyar mezőgazdaság mily mértékben részesedik a cukoripar termelésének összegéből. Az egyes fontosabb alapanyagokra vonatkozó 1926. évi adatokat a VII. sz. táblában állítottuk össze.

Adataink szerint a 13 cukorgyár 12·3 millió métermázsa cukorrépat dolgozott fel az 1926. évben, egy-egy telepre tehát átlagosan csaknem 1 millió métermázsa (pontosabban 945 ezer q) cukorrépa jutott. Érdekesebb, hogy a gyárak egyenkénti adatai általában igen közel esnek ehhez a mennyiséghez, ami valószínűvé teszi, hogy ilyen termelési kapacitás felel meg — legalább a magyar szállítási viszonyok mellett — a

VII. A cukoriparban felhasznált fontosabb anyagok 1926-ban.

Principales matières employées en 1926 dans l'industrie du sucre.

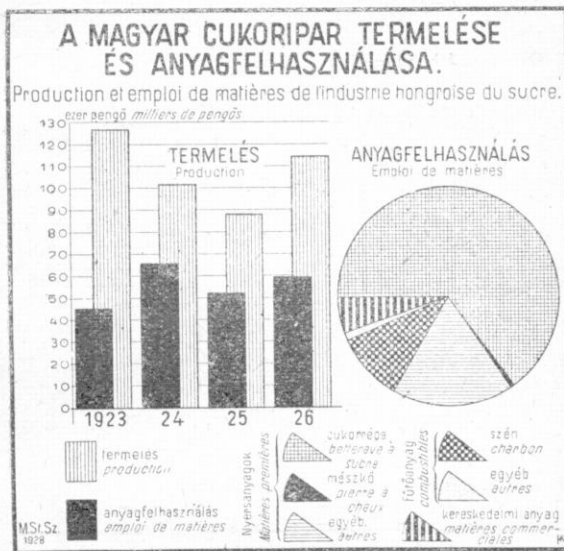
Megnevezés Désignation	Mennyiség métermázsa Quantité, q	Érték 1000 P Valeur, milliers de pengős	Egységár P métermázsa- kint — Prix d'unité par q, pengős	A felhasznált anyag értéke Valeur des matières employées	
				a termelési érték %ában — en % de la valeur de la production	az összes anyagfel- használás %ában — en % de la valeur de toutes les matières employées
Cukorrépa — Betterave à sucre	12,293.481	38.405	3.12	33.6	65.0
Szén — Charbon	2,365.956	6 047	2 56	5.3	10.2
Mészke — Pierre à chaux . .	554.715	355	0.64	0.3	0.6
Egyéb anyagok — Autres ma- tières	—	14.247	—	12.6	24.2
Anyagfelh. összesen — Ma- tières employées au total . .	—	59.054	—	51.8	100.0

racionális méretezés követelményeinek. A felhasznált cukorrépa értéke kerek 38 millió pengő volt, vagyis ezt az összeget juttatta cukoriparunk a mezőgazdasági termelők részére. Fenti összeg a cukoripari termelés értékének $\frac{1}{3}$ részét, az anyagfelhasz-

nálásnak pedig értékben $\frac{2}{3}$ részét alkotja. A mezőgazdaság mellett a bányászat is jelentős anyagszállítója a cukoriparnak. Az eltüzelt 2.4 millió métermázsa szén — mely csaknem kizárólag hazai szénbányák terméke — 10.2% -át képezi az anyagfelhasználásnak s legnagyobb részében a 36.064 lőerő teljesítőképességű erőgépek kazántüzelésére használtatott fel. A mészke szintén nagy mennyiségben (több mint $\frac{1}{2}$ millió métermázsa) szerepel kimutatásunkban, értéke azonban csak kisebb hányadot képvisel.

Másik fontos tényezőt a cukorgyártás terén a gyári munkáslétszám, illetve a termelési költségek szempontjából a részükre kifizetett összeg képvisel. A vonatkozó adatokat VIII. számú táblánk közli.

A cukorgyártás tipikusan idényszerűen dolgozó üzem, s így a munkáslétszám igen erős hullámnak van alávetve. Az október elsejére megállapított munkáslétszám — mely az iparstatisztika terén leginkább használtatik fel összehasonlítás céljaira — a teljes üzemmel folyó kampány idejére

VIII. A cukoripari alkalmazottak és évi keresményük.

Employés et salariés de l'industrie du sucre et leur traitement et salaire annuels.

Év Année	Alkalmazottak létszáma okt. 1-én Effectif des salariés et employés au 1er octobre				Alkalmazottak részére kifizetett illetmények és munkabérek 1000 P — Traitements et salaires payés aux employés et aux ouvriers, milliers de pengős			
	tisztviselő employés	művezető contre-maitres	munkás és egyéb segéd- személyzet ouvriers et autre personnel auxil.	összesen total	tisztviselő employés	művezető contre- maîtres	munkás és egyéb segéd- személyzet ouvriers et autre personnel auxil.	összesen total
1921	284	59	7.307	7.650	228.4	54.4	1.210.9	1.493.7
1922	283	58	5 772	6.113	535.6	94.5	2.058.7	2.688.8
1923	333	55	9.455	9.843	677.5	69.5	2.937.1	3.684.1
1924	369	63	11.739	12.171	1.343.5	116.1	7.619.7	9.079.3
1925	371	60	9.857	10.288	1.856.2	202.3	7.442.8	9.501.3
1926	349	61	10 389	10.799	1.660.1	202.0	5.870.4	7.732.5

esik, s így igen tekintélyes számot képvisel. A 349 tisztviselő és 61 művezető vezetésevel 10.000-nél nagyobb munkástörzs dolgozott 1926. október 1-én a cukorgyárakban, mely ez időben 29·1%-át alkotja az élelmezési ipar és 5·1%-át az egész gyár-
ipar munkáslétszámának. A cukorkampány idején tehát gyáripari munkásságunknak jó egyhuszadrésze a cukoriparban keresi kenyerét.

A cukoripar munkáslétszáma az év főbbi részében tudvalevőleg erősen alacsony, így a nyári hónapokban csak a javítási és fenntartási munkákat végző alkalmazottakra szorítkozik. Minthogy az alkalmazottak nagy része az évnek csak bizonyos hányadában dolgozik, a részükre kifizetett összegek alacsonyabb színvonalon mozognak, mint a többi iparágakban. A cukoripari alkalmazottak évi összereseménye ezért kisebb hányadát (2·2%) teszi az egész gyár-
ipar munkabérösszegének, mint amilyen hányadot az októberi mun-

káslétszám (5·1%) a gyáripari munkásságból lefoglalt. Természetes következménye mindennek, hogy a *fizetések és munkabérek a cukoriparban kisebb részét alkotják a termelési költségeknek, mint más iparágakban*, amennyiben a termelési értékből csupán 7% a személyi járandóság.

A termelés értékéből részesedő tételek közül az eddig felsorolt anyagfelhasználás és munkabér természetesen csak egy részét teszi az összes kiadásoknak. A rendelkezésre álló gyáripari statisztika azonban nem teszi lehetővé a többi költségelem számszerű megállapítását, pedig egyes tételek — mint pl. a cukoradó — iparágunkban különösen fontos szerepet játszanak.

A részvénytársasági statisztika útján azonban módunkban van világot vetni arra a szerepre, melyet a tőke a cukoriparban betölt, megállapítani az ipar tőkével ellátottságát és az elért gyümölcsötetés mértékét — legalább is nagy vonásaiban érintve e kérdést.

IX. A cukoripari részvénytársaságok fontosabb pénzügyi adatai.

Principales données financières des sociétés par actions d'industrie du sucre.

Megnevezés <i>Désignation</i>	A r.-társaságok száma <i>Nombre des sociétés p. a.</i>	Alapítók — Capital social	Tartaléktőke <i>Capital-réserve</i>	Nyereség — <i>Bénéfices</i>	Nyereség az alap- tőke %-ában — <i>Bénéfices en % du capital social</i>	Veszteség — <i>Pertes</i>	Osztalék — <i>Dividendes</i>	Osztalék az alap- tőke %-ában — <i>Dividendes en % du capital social</i>
	1000 P — <i>milliers de pengős</i>					1000 P — <i>milliers de P</i>		
Kizárólag cukorgyári üzemmel rendelkező r.-t.-ok — <i>Sociétés p. a. ayant exclusivement une exploitation de raffinerie</i>	6	27.525	28.081	2.920	13·6	1.300	806	3·7
Más vállalatokkal rendelkező cukoripari r.-t.-ok — <i>Sociétés p. a. d'industrie du sucre ayant aussi d'autres entreprises</i>	6	50.800	50.740	6.603	13·0	—	3.273	6·4
Összes cukoripari r.-t.-ok — <i>Total des sociétés p. a. d'industrie du sucre</i>	12	78.325	78.821	9.523	13·2	1.300	4.079	5·6

¹⁾ A nyereséget kimutató részvénytársaságok alaptőkéjéhez viszonyítva. — *Par rapport au capital social des sociétés p. a. ayant indiqué leurs bénéfices.*

A 13 cukorgyár közül 12 részvénytársasági keretekkel bír, s így a gyáripari és pénzügyi adatok egybevetése nem okozna sok nehézséget. Zavarja azonban a tiszta képet, hogy számos cukoripari részvénytársaság a cukorgyáron kívül más vállalatokat is tart üzemben. Ezért a IX. sz. táblában — hol az 1926. évre vonatkozó főbb pénzügyi adatokat közöljük — különválasztjuk az egyedül cukorgyárral rendel-

kező részvénytársaságokat azoktól, melyek egyéb üzemekkel is bírnak. Megemlíthető, hogy ez utóbbiaknak 9 mezőgazdasági üzem, 1 erdőüzem, 2 iparvállalat és 1 elszakított területen levő cukorgyár van birtokukban.

A cukoripari részvénytársaságok általában nagy tőkeerővel rendelkeznek, ami egyrészt a telep értékében, másrészt azonban a répvásárláshoz szükséges forgó-

tőke nagyságában találja magyarázatát. Egy-egy cukoripari részvénytársaságra átlagosan 13·1 millió pengő saját tőke esik, míg más iparvállalatok átlagos tőkeereje csupán 773 ezer pengőt ér el. A cukoripar tőkeereje tehát erősen kiemelkedik az átlagos keretek közül, ami az egy-egy cukoripari telepre eső termelési érték — fentebb ismertetett — kimagasló arányával is összhangban van. Az is bizonyos azonban, hogy a részvénytársasági átlagos tőkeerő alacsony voltát a felértékelés késedelmes végrehajtása is befolyásolja. A kizárólagosan cukorgyártással foglalkozó részvénytársaságok tőkeereje természetesen kisebb (9·3 millió pengő), mint azoké, hol más üzemek is előfordulnak. Ez utóbbi csoportban 16·9 millió pengőre emelkedik 1—1 vállalat saját tőkéjének átlagos összege. Veszteséggel csupán egy cukorgyár dolgozott, a többi kisebb-nagyobb nyereséget mutat ki, ami átlagosan 13·2% -át teszi az alaptőkének, s így megfelelő kamatoztatásnak tekinthető. Az osztalékra kerülő összeg a nyereséghez viszonyítva alacsonynak mondható, amennyiben csak 5·6% -át képezi a részvénytőkének. Az osztalék magassága a más vállalatokkal kombinált cukorgyárak esetében nagyobb, a nyereség aránya viszont a másik csoportban ért el valamivel magasabb színvonalat. Ez adatokból azonban a jelen viszonyok között nem vonhatunk le messzebbmenő következtetéseket a vállalatok rentabilitására vonatkozólag, éppen a felértékelés különböző végrehajtása, a tartalékolás eltérő mértéke, leírások stb. következtében. Az ipari termelési költségeknek az előzőkben végrehajtott vizsgálatához kapcsolódva megemlíthetjük, hogy az egyedül cukorgyártással foglalkozó 6 részvénytársaság 2·9 millió pengős nyeresége a termelési költségeknek aránylag kisebb hányadát alkotja, amennyiben 6·2% -ot foglal le e cukorgyárak termelésének értékéből.

Végezetül felsorakoztatjuk azokat az adatokat, melyek a cukoripar helyzetét a legújabb időkben hivatottak jellemezni.

A most lefolyt kampányban — folyó évi március végéig — számbavehető mér-

X. A magyar cukoriparra vonatkozó legújabb statisztikai adatok.

Récents données statistiques sur l'industrie hongroise du sucre.

Megnevezés — Désignation	1925/26	1926/27
Bevetett terület 1000 kat. hold <i>Superficie ensemencée, 1000 arp. cad.</i>	112	112
Leartott terület 1000 kat. hold <i>Superficie récoltée, 1000 arp. cad.</i>	110	112
Cukorrépatermés ezer q — <i>Product. de betterave à sucre, 1000 q</i>	14.446	14.554
Emelkedés — <i>Augmentation</i> %	—	0·75
	1926 IX.— 1927 III.	1927 IX.— 1928 III.
Cukortermelés tonna (nyerscukorérték) — <i>Production sucrière, tonnes (valeur de sucre brut)</i>	174.653	186.272
Emelkedés — <i>Augmentation</i> %	—	6·66
Cukorkivitel tonna — <i>Exportations de sucre, tonnes</i>	50.345	52.900
Emelkedés — <i>Augmentation</i> %	—	5·07

tékben, 6·7% -kal nagyobb volt az előállított cukor mennyisége, mint az előző év megfelelő időszakában. A cukortermelés emelkedése jóval meghaladja a cukorrépatermés elenyésző javulását és arra vall, hogy más felhasználási ágaktól is képes volt a cukoripar répamennyiségeket magához vonni. A cukorkivitel szintén meghaladja az előző évi kereteket. Ezek az adatok a helyzet valamelyes javulására nyújtanak reményt és ugyanerre utal a cukor világpiacon árának az utóbbi időben történt megszilárdulása is. A nemzetközi cukorkérdés azonban még semmiképp sem tekinthető tisztázottnak. A kartell tárgyalások csak néhány termelő államnál vezettek eredményre s ezzel szemben más területek — különösen Jáva — erősen növelik a termelést. A túltermelés veszélye tehát még nem látszik elhárítotttnak és az elhelyezési lehetőségek sincsenek biztosítva, pedig úgy a magyar cukoripar, mint a mezőgazdaság szempontjából egyaránt kívánatos volna, hogy e téren is a biztosabb gazdasági számítások ideje következzen el.

Bene Lajos.